

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

СДРУЖЕНИЕ ЗА ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРАКТИКИ
проект "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони"
+359 885989593, sip.bulgaria@gmail.com,
www.zelenizakoni.com

Изх. No=====

ДО
ДЕСИСЛАВА ТАНЕВА
МИНИСТЪР НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
minister@mzh.government.bg
edelovodstvo@mzh.government.bg

ЕМИЛ ДИМИТРОВ
МИНИСТЪР НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ
edno_gishe@moew.government.bg

КОПИЕ ДО
Д-Р ЛОЗАНА ВАСИЛЕВА
ЗАМЕСТИК МИНИСТЪР НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
РЪКОВОДИТЕЛ НА УО НА ПРСР 2014-2020
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИТЕТ ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА ПРСР 2014-2020
edelovodstvo@mzh.government.bg

Относно: Извършване на процедура по Оценка за съвместимост и Екологична оценка и на удължаването на финансирането на дейностите подмярка 10.1.4. Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм) от ПРСР 2014-2020 за 2021 и 2022 г. на основание на чл. 31 от Закон за биологичното разнообразие

УВАЖАЕМА Г-ЖО ТАНЕВА,

УВАЖАЕМИ Г-Н ДИМИТРОВ,

Бихме искали да Ви напомним, че **удължаването на срока на действие на подмярка 10.1.4. Традиционна практика за сезонна паша след 2020 г.** от ПРСР 2014-2020 г за 2021 г. и 2022 г. подлежи на процедура по Оценка за съвместимост, а оттам и на Екологична оценка, със следните мотиви:

Проектът "Граждани и експерти за прилагане на зелените закони", се изпълнява с финансовата подкрепа на Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансовия механизъм на ЕИП. Основната цел на проекта е чрез повишаване на ангажираността на гражданите с околната среда и участието им при формулирането на политики да постигнем балансирано развитие и устойчиво използване на природните ресурси. www.activecitizensfund.bg

- **Удължаване действието на мярката представлява изменение на самата програма**, чието действие е ясно посочено, че се извършва в периода 2014 - 2020 г. и като такова попада в обхвата на Директива 2001/42/ЕО (виж т. 50 и 51 на Решение на съда на ЕС по дело С-473/14).
- Необходимостта от подлагането на оценка за съвместимост на удължаването на срока на действие на мярката, се налага и от факта, че **условията от Становище по екологична оценка №16-9/2014 на МОСВ на ПРСР 2014-2020 по направление 10.1.4 не са изпълнени за срокът на цялото действие на ПРСР 2014-2020 г.**, а именно *“3.1. Да включва и високопланински пасища, попадащи в границите на Природни паркове и защитени зони от мрежата Натура 2000 с утвърдени планове за управление, както и да не се прилага за коне. 3.2 С цел поддържане на благоприятното природозащитно състояние на природните местообитания в пасищата, дирекциите на Националните и природни паркове да имат право да променят нормите за натоварване на конкретни пасища, да преместват стадата на бенефициентите на други пасища или да преустановят пашата на дадена площ, без това да води до загуба на компенсаторни плащания и глоби за неизпълнен ангажимент за засегнатият бенефициент”*. **Неизпълнението на условията по екологичната оценка и оценката за съвместимост практически обезсмисля процедурите по директиви 2001/42/ЕО и 92/43/ЕИО и представлява нарушение на правото на ЕС.** Предвиденият в член 4, параграф 3 на ДЕС принцип на лоялното сътрудничество изисква от държавите членки да отстранят незаконосъобразните последици от всяко нарушение на правото на Съюза (вж. по-специално Решение от 16 декември 1960 г. по дело Humblet/Etat belge, 6/60, Recueil, стр. 1125, 1146, както и Решение от 19 ноември 1991 г. по дело Francovich и др., С- 6/90 и С- 9/90, Recueil, стр. I- 5357, точка 36). Такова задължение носи в рамките на правомощията си всеки орган на съответната държава членка (Решение от 12 юни 1990 г. по дело Германия/Комисия, С- 8/88, Recueil, стр. I- 2321, точка 13, както и Решение по дело Wells, С- 201/02, точка 64).
- **До момента няма извършена нито една оценка по процедурата на чл. 31 на ЗБР, за което и да е разрешение за пашуване в националните паркове или годишен план за пашата в тях**, независимо от това, че подобни дейности представляват “проект” по смисъла на Директива 92/43/ЕИО и подлежат на оценка за съвместимост, което е видно от решението на Съда на ЕС от 7.11.2018 г. по *съединени дела С 293/17 и С 294/17*¹ „1. Член 6, параграф 3 от *Директива 92/43/ЕИО* на Съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна трябва да се тълкува в смисъл, че **дейностите по паша на добитък и по разпръскване на тор в близост до територии от „Натура 2000“ могат да бъдат квалифицирани като „проект“ по смисъла на тази разпоредба** дори когато тези дейности, доколкото не съставляват физическа намеса в естествената околна среда, не представляват „проект“ по смисъла на член 1, параграф 2, буква а) от *Директива 2011/92/ЕС* на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда“. Това решение показва, че плановете за паша и мерките, които ги подпомагат се счита за проект по смисъла на *Директива 92/43/ЕИО* , а от тук, че **подлежат на процедура по чл.31 на Закон за биологичното разнообразие (ЗБР).**

¹ <https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/7e80f2bf-17da-11e9-8d04-01aa75ed71a1>

Доказателства за явна нужда от извършване на процедура по Оценка за съвместимост и Екологична оценка идват и от самите дирекции на националните паркове (НП) Рила, Пирин и Централен Балкан, с които същите обосновават проектите си по процедура BG16M1OP002-3.007 *Подобряване на природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания на територията на мрежата Натура 2000, попадащи в национални паркове, природни паркове и поддържани резервати на Оперативна програма „Околна среда“ (ОПОС).*

По-долу представяме извадка от описанията на дейностите по проекти финансирани по ОПОС на дирекциите на **НП Пирин** (проект *„Подобряване на природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания на територията на Защитена зона BG0000209 „Пирин“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, включена в списъка, приет с Решение № 122/2007 г. на Министерския съвет (обн., ДВ, бр. 21/2007 г.)/защитена територия „Национален парк Пирин“*, 2018-2023 г.), **НП Рила** (проект *„Устойчиво управление на Национален парк "Рила" II-ра фаза“*, 2018-2023 г.) и **НП Централен Балкан** (проект *„Възстановяване и опазване на природни местообитания и видове в Национален парк "Централен Балкан“*, 2018-2023 г.), които описват проблема, който създава пашуването на домашни животни в защитените местообитания.

1. В **защитена зона BG0000209 Пирин** е установено **отрицателно въздействие** на финансираните от подмярката Пасторализъм дейности върху *местообитание 3130 - Олиготрофни до мезотрофни стоящи води с растителност от Littorelleteauniflorae и/или Isoeto-Nanojuncetea* и *местообитание 3160 -Естествени дистрофни езера*. Местообитанията са застрашени от наблюдавани **процеси на повишена еутрофикация на езера** на територията на НП Пирин, поради вток на биогенни елементи, ерозия и разрушаване на бреговете и намаляване прозрачността на водите. Засегнатите природни местообитания са от типа 3130 Олиготрофни до мезотрофни стоящи води с растителност от типа Littorelleteauniflorae и/или Isoeto-Nanojuncetea (с оценка по критерий 3 **„неблагоприятно-незадоволително състояние“**) и 3160 - Естествени дистрофни езера (с оценка по критерии 2 и 3 **„неблагоприятно-незадоволително състояние“**). Дирекцията на НП Пирин идентифицира **причините за това в пашуването на стада от едри породи крави край бреговете на езерата**. В резултат от това бреговата ивица в различна степен и участъци е променена, тъй като животните прекарват часове наред край бреговете или във водата. Като резултат от тези негативни влияния в част от езерата се наблюдават **сукцесионни процеси на изплитняване и заблацияване**.²

Тук трябва да посочим, също че „когато състоянието на запазване на естествено местообитание е неблагоприятно, възможността за разрешаване на дейности, които впоследствие могат да засегнат екологичното положение на съответните територии, по необходимост изглежда ограничена.“ както е посочено в т. 103 от решението на Съда на ЕС от 7.11.2018 г. по *съединени дела C 293/17 и C 294/17*³

2. Пашата оказва **негативно влияние** и в **НП Рила** върху разпространението на *балканска дива коза, 1371 Rupicapra rupicapra balcanica* в природните й местообитания в **защитена зона BG0000495**

² Описанието на вредното влияние на мярката 10.1.4. Пасторализъм на ПРСР 2014-2020 в НП Пирин може да бъде намерено на <http://2020.eufunds.bg/bg/6/0/Project/Activities?contractId=VvFqysxSTNE%3D&isHistoric=False>

³ <https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/7e80f2bf-17da-11e9-8d04-01aa75ed71a1>

Рила. От 2000 г. до 2017 г. Дирекция „Национален парк Рила“ събира, обобщава и анализира данни за относителната численост и разпространение на популацията на вида *1371 Rupicapra rupicapra balcanica* /Балканска дива коза/ на територията на Национален парк „Рила“. Анализът показва тенденция на сравнително бавно нарастване и заемане на подходящи местообитания от вида, като до момента не е достигнато оптимално състояние на стабилност. **Същевременно, на територията на парка е разрешено пашуване в определени територии. Често тези територии се използват и от дивата коза, което влошава нейното състояние. На този етап парковата администрация не разполага с достатъчно информация, за да прецени кои от местообитанията са най-предпочитани от дивата коза, за да ограничи пашуването в тях.**⁴ В проекта е предвидено поставяне на нашийници за многократна употреба, на отделни екземпляри от дива коза и инсталиране на фотокапани, с цел да се проследи движението им на територията на парка и на тази база да се установят местообитания, които са предпочитани за паша. За проследяване на ефекта от прилагането на тази консервационна мярка е предвидено и текущо наблюдение на определените местообитания.

Така също, съгласно доклада за дивата коза (*Rupicapra rupicapra balcanica*)⁵, публикуван в Информационната система за защитените зони от екологичната мрежа Натура 2000, за Защитена зона BG0000495 Рила е посочено, че **отрицателно въздействие върху състоянието на вида (*Rupicapra rupicapra balcanica*) оказва пашата на домашни животни.** В доклада е направена препоръка за ограничаване пашата на домашни животни в ключовите местообитания на вида, чрез **създаване на мрежа от свободни от паша територии, като приоритетно се изберат такива, които са отдалечени от туристически хижи, спортни съоръжения и най-интензивно ползваните туристически маршрути.**

3. Пашата (заемаща 45% от най-значимите човешки дейности спомогнали за антропогенната ерозия)⁶ в **НП Централен Балкан** оказва негативно влияние върху природозащитното състояние на следните защитени местообитания:

- *9150 Термофилни букови гори, 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum, 9110 Букови гори от типа Luzulo-Fagetum* - **Засиленият интерес към пасищата** в резултат на прилагане на направление „Традиционни практики за сезонна паша“ (Пасторализъм), мярка 214/мярка 10 от Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 наред с осигуряването на пашуващи животни за поддържане на биологичното разнообразие, **оказва и негативно влияние.** Свободно пашуващите животни навлизат в забранени за паша територии - резервати, горски територии и др. **Постоянното навлизане на домашни животни в горските местообитания води до тяхната фрагментация, обедняване на тревния състав, механични повреди, утъпкване, системно замърсяване на питейни водоизточници, безпокойство на дивите животни и др.**
- *7140 Преходни блатата и плаващи подвижни торфища* - **Над 90% от находищата на целевото природно местообитание са обект на интензивна паша, което води до промяна на хидрологичния режим, преизпасване и отъпкване на индикаторните за местообитанието видове.** Наблюдава се смяна на видовия състав и изчезване на редица редки и ендемични видове висши растения. Като вторични негативни влияния са

⁴ <http://2020.eufunds.bg/bg/6/0/Project/Activities?contractId=UWvOZhWYQSA%3D&isHistoric=False>

⁵ <http://natura2000.moew.government.bg/Home/ProtectedSite?code=BG0000495&siteType=HabitatDirective>

⁶ <http://2020.eufunds.bg/bg/6/0/Project/Activities?contractId=os9FVdXOc0w%3D&isHistoric=False>

изтощаване на хумусния слой, уплътняване на почвата и повишаване на повърхностния оток, който предизвиква ерозия и др. Състоянието на местообитание 7140 в защитена зона BG0000494 „Централен Балкан“ по параметри интензивност на пашата, заемана площ и битово и промишлено замърсяване е оценено като „неблагоприятно лошо“ (Доклад за Разпространение и оценка на природозащитното състояние в 33 BG0000494).

- 6230* *Богати на видове картълони съобщества върху силикатен терен в планините, 6150 Силикатни алпийски и бореални тревни съобщества, 62D0 Оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества, 6170 Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества.*

Увеличаването на домашните животни води до редица неблагоприятни въздействия върху целевите природни местообитания, сред които е и засилване на ерозионните процеси, увеличаване числеността на нитрофилни, рудерални видове растения и др. Тези отрицателни тенденции влошават състоянието на природните местообитания. Лимитиращ фактор за развитието на животновъдството във високата планина е наличието на вода. Поради липсата ѝ често домашните животни навлизат в горите. Системното навлизане на домашни животни в горите е отчетено като основна причина за неблагоприятно незадоволително природно състояние на природни местообитания: 9150 Термофилни букови гори (Cephalanthero-Fagion), 9110 Букови гори от типа Luzulo-Fagetum, 9130 Букови гори от типа Asperulo-Fagetum. Пашата в горите е ключов параметър за оценка на това състояние. Постоянното влошаване състоянието на изворите/чешмите в безлесната част на НПЦБ засилва този негативен процес." ⁷

Доказателства за негативното влияние на подмярката в националните паркове има и в редица научни статии.

В научната статията *Бъдещото на подмярка Пасторализъм 214 от Агроекологичните плащания в ПРСР: предимства, вреда и предизвикателства*⁸ (Гусев Ч., Р. Цонев и М. Димитров) от 2016 г. се стига до заключението, че ако подмярката продължи да действа особено в националните паркове, то загубата на биоразнообразие ще е по-голяма, отколкото опазването ѝ. Авторите твърдят, че алпийските и субалпийските първични пасища имат ниска продуктивност и в миналото са били подложени на сериозно преизпасване, което е довело до промяна на техния видов състав. По тази причина всяко пашуване с цел природозащита трябва да се провежда изключително внимателно. При проучвания в НП Централен Балкан те констатирали, че има значително намаляване на популациите на някои видове растения (например *Alchemilla achtarovii*). Ограничените водни ресурси в НП Централен Балкан са една от причините за концентриране на животни около тях, което води до преизпасване, утъпкване и замърсяване на водите. Влиянието на пашата е толкова силно, че популациите на някои растения свързани с чувствителни местообитания са застрашени от пълно изчезване. По тази причина в националните паркове би било по-целесъобразно да се възстановяват стадата от диви копитни - елени, дива коза, европейски бизон, които да поддържат по-природосъобразен начин пасищата.

⁷ <http://2020.eufunds.bg/bg/6/0/Project/Activities?contractId=os9FVdXOc0w%3D&isHistoric=False>

⁸ <https://www.semanticscholar.org/paper/The-future-of-submeasure-%E2%80%9CPastoralism%E2%80%9D-of-Measure-Gussev-Tzonev/6f0bbc6bd4f8e1c91514a52bd65608b40bcf6381>

Авторите също препоръчват за в бъдеще **серия от практични стъпки като условие за пашуване в парковете:**

- **Идентифициране и картиране на растителните съобщества**, видовия им състав и екологичната структура на местообитанията, подлежащи на управление. Това е много важно за определяне на капацитета на пасищата, продължителност на време за паша, време за самовъзстановяване на общности и популации и др. местообитания и идентифициране на необходимостта и възможностите за подобряване на техния природозащитен статус.

- **Прецизна оценка на потенциалното въздействие на пашата**, пасищния капацитет и нивото на зоогенния натиск на домашните животни във всички територии, потенциално подходящи за опазване на пашата.

- **Определяне на оптималната интензивност на пашата, пасищните площи и периодите на пасищната схема.** Крайните продукти трябва да бъдат комбинирани карти на видовете пасища и всички необходими пасищни особености, схеми и времена за паша, водоснабдяване и мерки за избягване на заплахи за популациите от уязвими растителни и животински видове.

И ако това не бъде направено, то се очаква да губим повече биоразнообразие от пасторализма, отколкото да печелим, коментират авторите.

Същевременно **извън националните паркове, в равнините има много повече полуестествени пасища, които имат нужда от пашуване и, които подслоняват общности от свързани с пашуването видове.** Авторите предлагат пасторализма да се насочи към тях, където положителния ефект от него би бил много по-голям отколкото в планинските райони.

При проучвания на две алпийски и субалпийски местообитания в **НП Пирин: 6150 силикатни алпийски и бореални тревни съобщества и 6170 Алпийски и субалпийски варовикови тревни съобщества** Димитров и др. 2014 констатира, че 50 % от проучваните територии могат да се докладват като преизпасани. Също така пашата поставя във висок риск някои чувствителни местообитания като ледникови езера. Констатирано е и увеличение на някои нитрофилни видове като *Rumex alpinus*, *Chenopodium bonus-henricus* и *Urtica dioica* в преизпасваните територии на **НП Пирин**. Популационната структура на целия комплекс от редки и ендемични растителни видове може да се оцени като **потенциално увреден от преизпасване.**

По гореизброените причини **настояваме за прилагане на процедура по оценка за съвместимост за удължаване на дейностите за финансиране по подмярка 10.1.4. Традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм) от ПРСР 2014-2020 за 2021 и 2022 г.**

С УВАЖЕНИЕ,

д-р Вера Стаевска

Ръководител проект [„Зелени закони“](#)

Председател на УС на Сдружение за изследователски практики